

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

IMPROVING METHODS OF EVALUATION OF THE FINANCIAL SECURITY LEVEL OF BANKING INSTITUTIONS

Різке зростання числа банкрутств вітчизняних банків свідчить про неспроможність наявних методик оцінювання їхньої фінансової безпеки. У статті систематизовані наявні в сучасній літературі підходи щодо оцінювання фінансової безпеки банків, виділені їх недоліки та запропоновано вдосконалену методику оцінки рівня фінансової безпеки банківської установи з урахуванням внутрішніх й зовнішніх факторів. Автором обґрунтовано, що сучасні реалії для оцінки фінансової безпеки банку вимагають урахування таких внутрішніх показників, як рівень виведення коштів клієнтів на рахунки закордонних банків, рівень стійкості залучених коштів та рівень валютного ризику. Серед зовнішніх чинників в методику включені: облікова ставка; валютний курс; рівень інфляції. Вдосконалену методику було апробовано на ПАТ «Укрсоцбанк». За результатами дослідження автором було доведено, що зовнішнє середовище може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на фінансову безпеку банківської установи. Запропонована методика дасть змогу банку виявити проблеми на ранній стадії, оптимізувати політику з управління ризиками й адаптуватися до змін в середовищі.

Ключові слова: фінансова безпека, банківська установа, методика, внутрішні і зовнішні чинники.

Резкий рост числа банкротств отечественных банков показал несостоятель-

ность имеющихся методик оценки их финансовой безопасности. В статье систематизированы существующие в современной литературе подходы к оценке финансовой безопасности банков, обозначены их недостатки и предложена усовершенствованная методика оценки уровня финансовой безопасности банковского учреждения с учетом внутренних и внешних факторов. Автором обосновано, что современные реалии для оценки финансовой безопасности банка требуют учета таких внутренних показателей, как уровень вывода средств клиентов на счета зарубежных банков, уровень устойчивости привлеченных средств и уровень валютного риска. Среди внешних факторов в методику включены: учетная ставка; валютный курс; инфляция. Усовершенствованную методику было апробировано на ПАО «Укрсоцбанк». По результатам исследования автором было доказано, что внешняя среда может оказывать как положительное, так и отрицательное влияние на финансовую безопасность банковского учреждения. Предложенная методика позволит банку выявить проблемы на ранней стадии, оптимизировать политику по управлению рисками и адаптироваться к изменениям в среде.

Ключевые слова: финансовая безопасность, банковское учреждение, методика, внутренние и внешние факторы.

УДК 336.7

Фурсова В.А.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

High growth of bankruptcies of domestic banks showed the inadequacy of the existing methods for assessing their financial security. In the article, author systematized the approaches to assessing the financial security of banks, that exist in the modern literature, identified their shortcomings and proposed an improved methodology for assessing the level of financial security of a banking institution, taking into account internal and external factors. The author has proved that modern realities to assess the bank's financial security require taking into account such internal indicators as the share of cash in accounts in other countries in highly liquid assets (the level of withdrawal of clients to the accounts of foreign banks), the share of deposits of individuals in total liabilities (the level of sustainability of the borrowed funds) and the level of currency risk. Among external factors, the methodology includes the following: NBU discount rate; exchange rate; inflation. In order to assess the level of positive or negative dynamics of indicators, it was suggested to use the growth rates of these indicators. According to the results, the bank may receive one of four types of financial security assessment: critical (less than 37 points), insufficient (than 38-75 points), satisfactory (76-112 points), sufficient (113-150 points). A critical assessment means serious problems in the financial security structure. The insufficient level testifies to a number of problems in the bank's activity, which could cause to a crisis in the future. Sufficient rating indicates the financial stability of the bank. The improved methodology was tested at PJSC "Ukrsoctbank". According to the research, the author proved that the external environment can have both positive and negative effects on the financial security of a banking institution. Although the obtained results were compared with the results of the method, that had become the basis of an improved methodological approach. The proposed methodology will allow the bank to identify problems at an early stage, optimize risk management policies and adapt to changes in the environment.

Key words: financial security, banking institution, methods, internal and external factors.

Постановка проблеми. Вже п'ятий рік банківський сектор відчуває негативні наслідки політичної та економічної кризи, яка почалася у 2014 році. Так, кількість банків скоротилась на 103 установи та становила 77 одиниць за станом на 01.12.2018 р. у порівнянні з до кризовим 2013 роком, а частка непрацюючих кредитів становила 53,7% від загального кредитного портфеля [1]. До того ж банківська система у 2016 році продемонструвала найбільші збитки за всю історію існування – 159,4 млрд. грн. Таким чином, визначення рівня фінансової стійкості банківських уста-

нов стає вирішальним завданням у стратегії розвитку банківської системи як ключового елемента економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо сутності та методів оцінювання рівня фінансової стійкості, надійності та фінансової безпеки банків, розглядаються у працях таких вітчизняних учених, як В. Барановський, Т.М. Болгар, О.Б. Васильчишин, Н.Г. Євченко, В.І. Гайдук, Н.В. Гайдук, А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.А. Фурсова та ін. Серед закордонних дослідників доцільно виділити П. Роуза, М. Дейтса, А. Хаваса

тощо. У наукових працях вказаних учених ґрунтовно досліджуються проблеми щодо розробки методологічного апарату для оцінювання рівня фінансової безпеки банків, обґрунтовуються найбільш вагомі показники, визначаються шляхи підвищення рівня фінансової надійності банківських установ. Але в умовах кризи набуває актуальності питання щодо постійного удосконалення методик оцінювання рівня фінансової безпеки з урахуванням впливу факторів не тільки внутрішнього, але й зовнішнього середовища, що й зумовило тему дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є удосконалення методики оцінювання рівня фінансової безпеки банківської установи з урахуванням впливу зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під фінансовою безпекою розуміють такий фінансовий стан, який має збалансовану систему фінансових показників, є стійким до внутрішніх і зовнішніх загроз та завдяки якому банк має можливість своєчасно й в повному обсязі виконувати свої зобов'язання та сприяти ефективному розвитку банку в поточному та майбутньому періодах [2].

Нині в економічній літературі немає єдиного підходу до побудови моделей і методів оцінки безпеки банків. Так, О.Б. Васильчишин класифікує групи методів оцінювання рівня фінансової безпеки банків таким чином:

- методи, які базуються на використанні економічних нормативів;
- методи, які ґрунтуються на використанні коефіцієнтів;
- методи економіко-математичного моделювання;
- методи експертних оцінок [3].

Але, як свідчить проведене дослідження [4; 5], більшість авторів для оцінювання рівня фінансової безпеки банків використовують методи, які ґрунтуються на використанні коефіцієнтів. Кількість коефіцієнтів у розроблених методиках залежить від дослідника, його підходу до вирішуваного завдання. Найчастіше використовують такі показники, як: достатність капіталу; ліквідність; частка кредитів у активах банку; рівень кредитного ризику; рентабельність активів та капіталу; частка строкових активів у зобов'язаннях; частка міжбанківських кредитів у зобов'язаннях; чиста процентна маржа; рівень залежності банку від рефінансування НБУ [6–9].

Незважаючи на велику кількість наведених у сучасній економічній літературі методик оцінювання рівня фінансової стійкості, практично кожна з них має свої недоліки, які детально розглянуто у дослідженнях [4, 10]. Але загальним недоліком більшості методик є те, що вони не враховують

зовнішні фактори, які впливають на діяльність банківських установ.

У зв'язку з тим, що банки працюють в умовах постійних змін, потрібна постійна адаптація показників оцінки рівня безпеки. Тому для визначення рівня фінансової безпеки банку доцільно постійно удосконалювати сучасні методики її оцінювання. З цією метою, ґрунтуючись на основних положеннях методики Т.М. Болгар та наопрацюваннях О.Б. Васильчишина, нижче запропоновано новий механізм щодо оцінювання рівня фінансової безпеки банківської установи.

Як уже зазначалось, фінансова безпека повинна визначатися рівнем захищеності не тільки від внутрішніх, але й від зовнішніх факторів, тому виділимо дві групи показників:

- показники, які характеризують рівень захищеності від внутрішніх факторів (ефективність діяльності банку, показники рівня фінансової безпеки);
- показники, які характеризують рівень впливу зовнішніх факторів на діяльність банку.

Так, Т.М. Болгар в своїй методиці пропонує використовувати такий перелік показників: рентабельність активів, рівень процентної маржі, ефективність роботи банку; ефективність операцій з процентними коштами; ефективність комісійної діяльності; прибуток на одного співробітника; миттєва ліквідність; рівень проблемних кредитів; коефіцієнт кредитних ризиків; коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань; достатність капіталу; співвідношення отриманих і наданих міжбанківських кредитів; загальна валютна позиція [11].

Але, оскільки низка показників є дублюючими (наприклад, показники рівня процентної маржі та ефективності з процентними коштами є схожими за своїм економічним змістом), деякі не завжди можливо обчислити (прибуток на одного співробітника), а інші не мають суттєвого впливу на результативність роботи банку (як, наприклад, показник ефективності комісійної діяльності у зв'язку з невеликою часткою комісійних доходів у загальній сумі доходів банку), то пропонуємо залишити низку показників, розглянутих Т.М. Болгар, та додати деякі показники, які характеризують як внутрішню фінансову безпеку банку, так і й рівень впливу зовнішніх факторів.

Так, на нашу думку, важливе значення має розрахунок частки грошових коштів на рахунках в інших країнах у високоліквідних активах, оскільки це дає змогу виявити рівень виведення банками коштів на зарубіжні рахунки та підвищує, таким чином, ризик ліквідності. До того ж розрахунок питомої ваги вкладів фізичних осіб в пасивах дозволяє оцінити рівень стійкості ресурсної бази банку та ризик відтоку коштів.

За останнє десятиріччя вітчизняні банки суттєво активізували свою діяльність на світових фінансових ринках, що збільшило необхідність

підвищення контролю за їх валютною позицією. Насамперед це зумовлено факторами нестабільності на глобальних ринках валют, а також високим рівнем невизначеності щодо політики регулювання валютних відносин, яку проводить НБУ. Тому є постійна необхідність щодо постійного контролю валютних ризиків, які виникають у процесі проведення банківських операцій. Найчастіше рівень валютного ризику оцінюють за допомогою розміру відкритої валютної позиції. Але поза увагою залишаються показники, які оцінюють зовнішній вплив рівня валютного ризику на діяльність банку [3].

Систематизувавши літературні джерела, зупинимо свою увагу на напрацюваннях О.Б. Васильчишина, який пропонує враховувати такі зовнішні показники [3]:

- облікова ставка – може негативно впливати на фінансову безпеку банківських установ у разі низької незалежності голови НБУ, що нині має місце в Україні;

- валютний курс – його девальвація негативно впливає на рівень довіри населення до банківських установ, а також сприяє виникненню значних втрат у результаті переоцінювання курсів валют і зростання проблемної заборгованості;

- інфляція – її збільшення сприяє падінню реальних заробітних плат і купівельної спроможності населення, породжує попит на депозити та іноземну валюту, знижує кредитоспроможність позичальників.

Оскільки О.Б. Васильчин не надає формул розрахунків виділених показників та їхніх нор-

мативних або граничних значень, то пропонуємо використовувати темпи зростання цих показників із метою оцінювання рівня їх позитивної або негативної динаміки.

У таблиці 1 наведено обрані показники фінансової безпеки банку, їх нормативні значення та можливі значення їх відхилень від нормативів (тобто «сіра зона»).

Слід відмітити, що для нівелювання недоліків сучасних методик, які мають жорстку прив'язку до нормативних значень показників, Т.М. Болгар пропонує використовувати поняття «сірої зони» з математичною похибкою у розмірі +/- 10% від нормативного значення. Банк є стійким, якщо розраховані показники знаходяться у межах порогових значень. В іншому разі на банк впливатимуть негативні фактори, які мають різний ступень інтенсивності. В такому разі рекомендовано впроваджувати заходи із забезпечення фінансової безпеки банківської установи [11].

Розподіл балів за значенням показників відображено в таблиці 2.

З метою врахування динаміки змін показників рекомендовано використовувати додаткові бали. Якщо показники мають позитивну динаміку, то до загальної кількості балів додається 1 бал. Але у разі максимального значення показника – бали не додаються. Якщо показник має негативну динаміку, то загальна кількість балів зменшується на 1 бал [11].

Підсумовуючи, рівень фінансової безпеки банку визначають за формулою [11]:

Таблиця 1

Нормативні значення та значення «сірих зон» для кожного показника (% , од.)

Назва показника	Нормативне значення	«Сіра зона»
Рентабельність активів	1,50%	1,35% – 1,65%
Рівень процентної маржі	≥5%	4,5%–5,5%
Ефективність роботи банку	≥1	0,9–1,1
Ліквідність	≥20%	18%–22%
Частка грошових коштів на рахунках в інших країнах у високоліквідних активах	≤30%	27%–33%
Рівень проблемних кредитів	≤5%	4,5%–5,5%
Коефіцієнт покриття кредитного ризику	≥1	0,9–1,1
Коефіцієнт співвідношення кредитів та зобов'язань	Оптимально 0,53–0,9; >0,9 низька кредитна стійкість; ≤0,53 загроза збитків.	0,5–0,9
Частка вкладів фізичних осіб в пасивах	≤50%	45%–55%
Коефіцієнт достатності капіталу	≥10%	9%–11%
Співвідношення отриманих та виданих міжбанківських кредитів	Якщо >1,4 є загроза для фінансової стійкості банку	1,25–1,55
Рівень валютного ризику	≥1	0,9–1,1
Темп зростання (падіння) облікової ставки	≤1	0,9–1,1
Темп зростання (падіння) валютного курсу	≤1	0,9–1,1
Темп зростання (падіння) рівня інфляції	≤1	0,9–1,1

Джерело: розроблено автором за даними [3; 11]

$$\left\{ \begin{array}{l} S = \sum_{i=1}^n \text{MAX}_i * P_i + D_i \\ P_i = 1, K_i > Z_n \\ P_i = 0.75, K_i > t_i, \alpha K_i < Z_n \\ P_i = 0.5, K_i < t_i, \alpha K_i > Z_i \\ P_i = 0, K_i < Z_i \end{array} \right. \quad (1)$$

де: S – загальна кількість балів; MAX_i – кількість балів за i-тим показником у відповідності з таблицею розподілу значень; P_i – показник порогової межі «сірої зони»; t_i – нормативне значення i-го показника; Z_i – нижня межа «сірої зони»; Z_n – верхня межа «сірої зони»; K_i – фактичне значення i-го показника; D_i – премія/штраф за тенденції змін i-го показника.

Максимальна сума балів, яку банк зможе отримати за удосконаленою методикою, є 150 балів (по 10 балів максимум на кожен із запропонованих показників). За результатами аналізу банк можна буде віднести до одного з чотирьох типів оцінки рівня фінансової безпеки: критичний (менш ніж 37 балів), недостатній (38–75 балів), задовільний (76–112 балів), достатній (113–150 балів). Критична оцінка означає серйозні проблеми у банківській структурі. Недостатній рівень свідчить про низку

проблем в діяльності банку, які можуть викликати кризу в подальшому. Задовільний стан є прийнятним для подальшого функціонування банку, але потребує постійного моніторингу. Достатня оцінка свідчить про фінансову стабільність банку.

Удосконалену методику розглянемо на прикладі ПАТ «Укрсоцбанк».

Для розрахунку внутрішніх показників рівня фінансової безпеки було використано дані річної фінансової звітності банківської установи. В основі розрахунків зовнішніх факторів, які впливають на рівень фінансової безпеки банку, лежать дані Національного банку України (щодо облікової ставки та офіційного курсу валют), дані Державного комітету статистики України (щодо індексу інфляції).

Так, упродовж 2013–2017 рр. курс долара США відносно гривні щорічно зростає, що було зумовлено політичною та економічною кризою в країні (рис. 1). У 2015–2017 рр. курс дещо уповільнився та становив на кінець грудня 2017 року 27,7 гривень за один долар США.

Облікова ставка у 2012–2017 рр. демонструвала різноспрямовану динаміку, що було пов'язано з нестійким економічним становищем в Україні та спробою НБУ поживавити економіку країни (рис. 2).

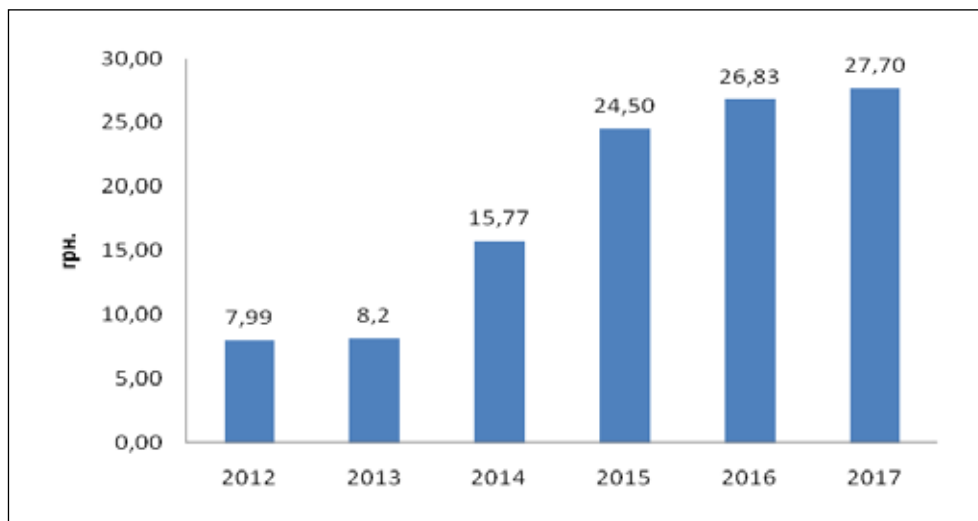

Рис. 1. Динаміка курсу гривні відносно долару США у 2012–2017 рр. (кількість національної валюти за один долар США)

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Таблиця 2

Розподіл балів за значенням показників

Параметр показника	Кількість балів
нижче нижнього порогу «сірої зони»	0
нижче нормативу, але вище порогу «сірої зони»	5
вище нормативу, але нижче вищого порогу «сірої зони»	7,5
вище нормативу та вище верхнього порогу «сірої зони»	10

Джерело: дані [11]

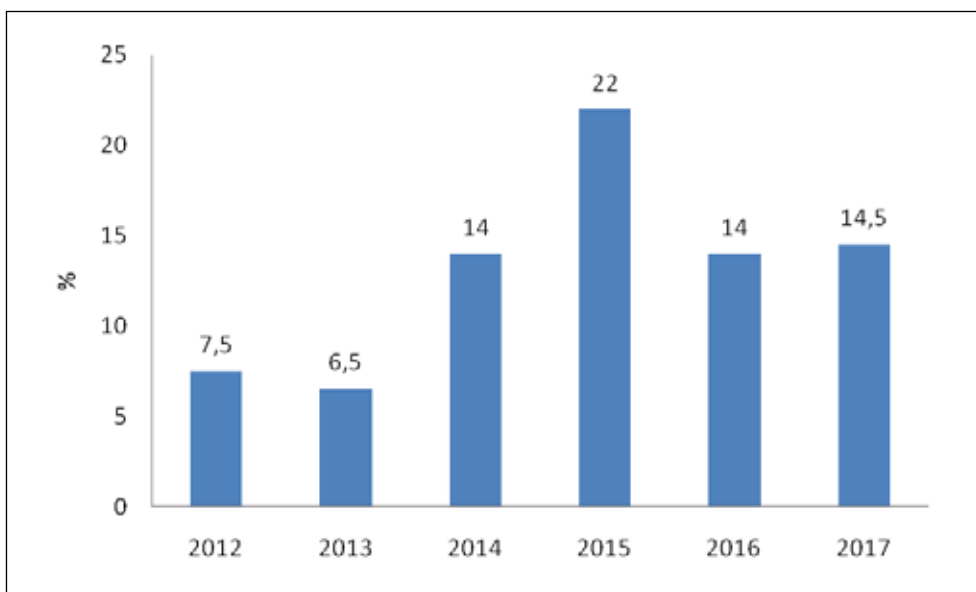

Рис. 2. Динаміка облікової ставки НБУ у 2012–2017 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [1]

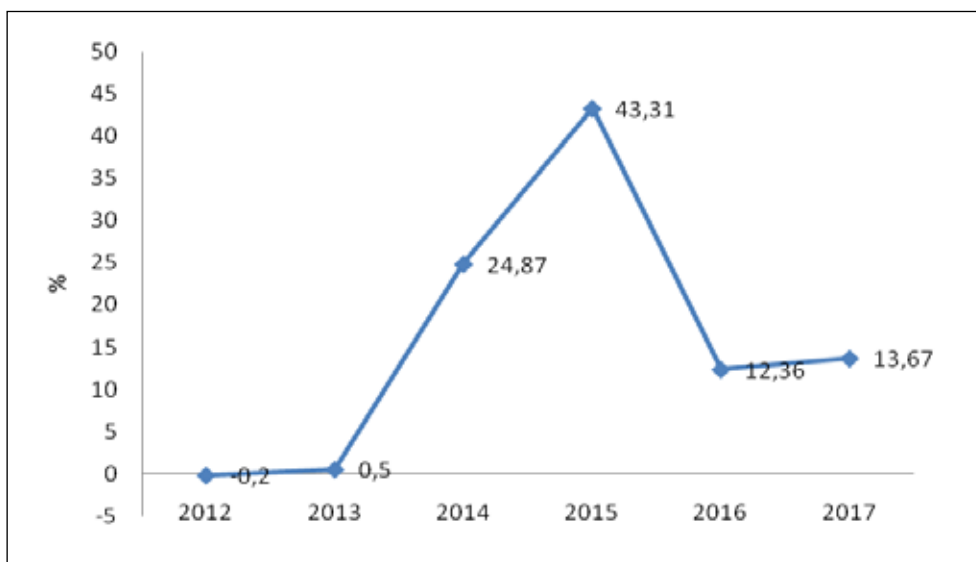

Рис. 3. Динаміка індексу інфляції у 2012–2017 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [1]

На фоні політичної та економічної кризи у 2014–2015 рр. суттєво збільшилися ціни на товари та послуги, що водночас зі знеціненням національної валюти спровокувало зростання рівня інфляції на 24,87% та 43,31% відповідно (рис. 3). У 2016 році темпи зростання рівня інфляції знизилися до 12,36%, а у 2017 році трохи збільшилися – до 13,67% річних.

У таблиці 3 наведено дані розрахунків показників рівня фінансової безпеки для ПАТ «Укрсоцбанк» у 2013–2017 рр. за удосконаленою методикою.

У 2013–2017 рр. банк мав значні збитки, що відобразилось на показниках ефективності його

діяльності та продемонстрував підвищення рівня проблемних кредитів до 81,98% у 2017 р. проти 36,33% у 2013 р. Підвищення рівня прострочених кредитів свідчить про погіршення кредитоспроможності позичальників та незадовільну кредитну політику банку. Також ПАТ «Укрсоцбанк» не має достатньо високоліквідних коштів, оскільки 54,99% грошових коштів виведено на рахунки зарубіжних банків. Оптимальне значення цього показника спостерігалось лише у 2014 році та становило 10,5%.

Іншою проблемою банку у 2013–2017 рр. був низький рівень відсоткової маржи, який був нижче нормативного значення, що зумовлено скорочен-

**Розрахунок показників рівня фінансової безпеки для ПАТ «Укрсоцбанк»
у 2013–2017 рр. за удосконаленою методикою**

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Рентабельність активів	-2,64	-7,00	-5,03	-39,75	-12,91
Рівень процентної маржі	4,68	2,76	2,09	0,85	1,87
Ефективність роботи банку	0,82	0,67	0,69	0,29	0,53
Ліквідність	14,14	10,60	18,98	24,62	21,51
Частка грошових коштів на рахунках в інших країнах у високоліквідних активах	41,51	10,50	50,03	38,69	54,99
Рівень проблемних кредитів	36,33	41,62	72,30	75,38	81,98
Коефіцієнт покриття кредитного ризику	1,70	1,41	0,49	0,81	0,80
Коефіцієнт співвідношення кредитів та зобов'язань	0,64	0,68	0,90	0,68	0,62
Частка вкладів фізичних осіб в пасивах	27,38	25,60	50,88	60,11	56,41
Коефіцієнт достатності капіталу	21,22	12,77	25,34	22,29	15,12
Співвідношення отриманих та наданих міжбанківських кредитів	715,88	2111,89	307,76	6,75	7,05
Рівень валютного ризику	0,94	0,81	1,13	1,06	0,98
Темп зростання (падіння) облікової ставки	0,87	2,15	1,57	0,64	1,04
Темп зростання (падіння) валютного курсу	1,03	1,92	1,55	1,10	1,03
Темп зростання (падіння) рівня інфляції	-2,50	49,74	1,74	0,29	1,11

Джерело: розроблено автором за даними [63–65]

ням доходів від кредитів у зв'язку з погіршенням стану кредитного портфеля.

Коефіцієнт покриття кредитного ризику знизився з 1,7 у 2013 р. до 0,8 у 2017 р., що свідчить про те, що банк не в змозі покрити проблемні кредити за рахунок сформованих резервів.

Значно збільшилася частка депозитів фізичних осіб у портфелі депозитів банку, тобто банк залучав дорожчі ресурси, що також негативно вплинуло на рівень доходності банку. До того ж їх питома вага у 2016 році перевищувала рекомендовані значення.

Показник співвідношення отриманих та наданих міжбанківських кредитів у 2015–2017 рр. мав тенденцію до зниження, що свідчить про зміни в політиці банку щодо залучення кредитів від інших банків.

Показник рівня валютного ризику знаходився в рекомендованих межах (більше або дорівнював одиниці) у 2015–2016 рр., коли активи в іноземній валюті перевищували суму зобов'язань в іноземній валюті. В інші періоди банк наражався на валютний ризик.

Розрахунок суми балів за показниками рівня фінансової безпеки наведено у таблиці 4.

Загальна сума балів отримана ПАТ «Укрсоцбанк» свідчить, що банк мав задовільний рівень фінансової безпеки тільки у 2013 р., критичний – у 2015 році, а недостатній рівень – у 2014, 2016–2017 роках. При цьому слід відзначити різний вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на загальну оцінку фінансової безпеки банківської установи. Так, наприклад, у 2015–2016 роках за внутрішні показники банк отримав однакову кількість балів – 29, але за зовнішні показ-

ники банк отримав 0 та 26 балів відповідно, що вплинуло на загальну кількість балів – 29 та 55. Тобто внутрішнє середовище може негативно, як у 2014–2015 роках, коли банк не отримав жодного додаткового балу, так і позитивно, як у 2013, 2016–2017 роках, коли банк отримав певну суму балів, відбиватися на фінансовій безпеці банківської установи.

Недостатній рівень фінансової безпеки одного із найбільших банків України свідчить про низьку фінансову стійкість та високі ризики у банківській системі, що у разі невжиття необхідних заходів може негативно вплинути на фінансову та економічну безпеку країни загалом.

З метою оцінювання ефективності удосконаленої методики порівняємо її результати з оригінальною методикою Т.М. Болгар (табл. 5 і 6).

Отримані результати свідчать про те, що значення показників за розглянутими методиками мали однакову тенденцію упродовж періоду, який аналізується, але за методикою Т.М. Болгар кількість балів була вищою. За методикою Т.М. Болгар банк може отримати один з трьох типів оцінки рівня фінансової безпеки: критичний (менше 80 балів), недостатній (80–110 балів), достатній (110–130 балів) [11]. Тобто, ПАТ «Укрсоцбанк» мав у 2013 році недостатній рівень фінансової безпеки (86,5 балів), у 2014–2017 рр. – критичний, тобто нижче 80 балів.

Порівняльну оцінку ефективності удосконаленої методики рівня фінансової безпеки банку з оригінальною наведено у таблиці 7.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, урахування внутрішніх та зовнішніх показників у фінансовій діагностиці об'єкта дослі-

Розподіл балів для показників рівня фінансової безпеки ПАТ «Укрсоцбанк» у 2013–2017 рр. за удосконаленою методикою

Показники	Отримана кількість балів				
	2013	2014	2015	2016	2017
Рентабельність активів	0	0	0	0	0
Рівень процентної маржі	5	0	0	0	0
Ефективність роботи банку	0	0	0	0	0
Ліквідність	0	0	5	10	6,5
Частка грошових коштів на рахунках в інших країнах у високоліквідних активах	0	10	0	0	0
Рівень проблемних кредитів	0	0	0	0	0
Коефіцієнт покриття кредитного ризику	10	10	0	0	0
Коефіцієнт співвідношення кредитів та зобов'язань	10	10	10	10	10
Частка вкладів фізичних осіб в пасивах	10	10	4	0	0
Коефіцієнт достатності капіталу	10	9	10	9	9
Співвідношення отриманих та виданих міжбанківських кредитів	0	0	0	0	0
Рівень валютного ризику	6,5	0			
Темп зростання (падіння) облікової ставки	10	0	0	10	4
Темп зростання (падіння) валютного курсу	5	0	0	6	6
Темп зростання (падіння) рівня інфляції	10	0	0	10	4
<i>Загальна сума балів, у тому числі:</i>	<i>76,5</i>	<i>49</i>	<i>29</i>	<i>55</i>	<i>39,5</i>
<i>Бали за внутрішню стійкість</i>	<i>51,5</i>	<i>49</i>	<i>29</i>	<i>29</i>	<i>25,5</i>
<i>Бали за вплив зовнішніх факторів</i>	<i>25</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>26</i>	<i>14</i>

Джерело: розроблено автором за даними [63–65]

Таблиця 5

Розрахунок показників рівня фінансової безпеки для ПАТ «Укрсоцбанк» у 2013–2017 рр. за методикою Т.М. Болгар

Показники	Нормативне значення	2013	2014	2015	2016	2017
Рентабельність активів	≥ 1,5	-2,64	-7,00	-5,03	-39,75	-12,91
Рівень процентної маржі	≥5%	4,68	2,76	2,09	0,85	1,87
Ефективність роботи банку	≥1	0,82	0,67	0,69	0,29	0,53
Ефективність операцій з процентними коштами	≥1	2,00	1,59	1,49	1,14	1,34
Ефективність комісійної діяльності	≥1	4,47	3,62	3,20	3,07	3,09
Прибуток на 1 співробітника	11 000	-154,8	-640,8	-496,0	-2899,6	-732,4
Ліквідність	≥20%	14,14	10,60	18,98	24,62	21,51
Рівень проблемних кредитів	≤5%	36,33	41,62	72,30	75,38	81,98
Коефіцієнт покриття кредитного ризику	≥1%	1,70	1,41	0,49	0,81	0,80
Коефіцієнт співвідношення кредитів та зобов'язань	Оптимально -0,53-0,9, >0,9 – низька кредитна стійкість, <0,53 загроза збитків.	0,64	0,68	0,90	0,68	0,62
Коефіцієнт достатності капіталу	≥10%	21,22	12,77	25,34	22,29	15,12
Співвідношення отриманих та наданих міжбанківських кредитів	Якщо ≥1,4 – загроза для фінансової стійкості банку	715,88	2111,89	307,76	6,75	7,05
Рівень валютного ризику	≤30%	0,94	0,81	1,13	1,06	0,98

Джерело: розроблено автором за даними [12]

дження, дозволяє аналітику отримати повну картину щодо фінансового стану банківської установи й визначити рівень загроз його фінансовій безпеці у розрізі внутрішнього та зовнішнього серед-

овища. Завдяки використанню запропонованого нами методичного інструментарію банк буде мати можливість не тільки попереджувати виникнення проблемних ситуацій на ранньому етапі, але вияв-

Таблиця 6

Розподіл балів для показників рівня фінансової безпеки ПАТ «Укрсоцбанк» у 2013–2017 рр. за методикою Т.М. Болгар

Показники	Отримана кількість балів				
	2013	2014	2015	2016	2017
Рентабельність активів	0	0	0	0	0
Рівень процентної маржі	5	0	0	0	0
Ефективність роботи банку	0	0	0	0	0
Ефективність операцій з процентними коштами	10	9	9	9	10
Ефективність комісійної діяльності	10	9	9	9	10
Прибуток на одного співробітника	0	0	0	0	0
Ліквідність	0	0	5	10	6,5
Рівень проблемних кредитів	0	0	0	0	0
Коефіцієнт покриття кредитного ризику	10	10	0	0	0
Коефіцієнт співвідношення кредитів та зобов'язань	10	10	10	10	10
Коефіцієнт достатності капіталу	10	9	10	9	9
Співвідношення отриманих та виданих міжбанківських кредитів	0	0	0	0	0
Рівень валютного ризику	6,5	0			
Загальна сума балів	86,5	47	43	73	59,5

Джерело: розроблено автором за даними [12]

Таблиця 7

Оцінка ефективності удосконаленої методики рівня фінансової безпеки ПАТ «Укрсоцбанк» у 2013–2017 рр.

Результати оцінювання ефективності удосконаленої методики	2013	2014	2015	2016	2017
Загальний рівень фінансової безпеки за удосконаленою методикою	задовільний	недостатній	критичний	недостатній	недостатній
Загальний рівень фінансової безпеки за оригінальною методикою Т.М. Болгар	недостатній	критичний	критичний	критичний	критичний

Джерело: розроблено автором за даними [11; 12]

ляти їх причини, що дозволить оптимізувати політику щодо управління ризиками та адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

З огляду на діяльність банку в умовах постійних змін, розширення глобалізаційних процесів та розвитку інформаційних технологій, подальшого дослідження потребує виявлення нових факторів, які будуть мати негативний вплив на його фінансову безпеку. Так, актуальності набуває питання щодо захисту банку від загроз, які виникають у процесі розвитку цифрових технологій. До того ж, все ще залишається невирішеною проблема, пов'язана з ризиками шахрайства співробітників та керуючих банку. Все це розширяє простір для досліджень у найближчому майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Національного банку України. Показники банківської системи. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення 19.02.2019).

2. Євченко Н.Г., Криклій О.А. Вплив податкових ризиків на фінансову безпеку банку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць*. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. Вип. 25. С. 45 – 52.

3. Васильчишин О.Б. Аналіз наявних моделей оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи і напрями їх удосконалення. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 156–164.

4. Фурсова В.А. Современные частные методики оценки финансовой устойчивости банковских учреждений. *Инновационная наука, образование, производство и транспорт: экономика, менеджмент, география и геология, сельское хозяйство, архитектура и строительство, медицина и фармацевтика: монография* / В.А. Фурсова, Ю.Ю. Диденко, Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2018. С. 23–31.

5. Фурсова В.А., Ращенко В.А. Влияние рефинансирования на финансовую устойчивость банковских учреждений. *Бизнес Информ*. 2017. № 5. С. 196–202.

6. Гайдук В.И., Вороков А.Л., Гайдук Н.В. Финансовая безопасность коммерческих банков: критерии и индикаторы. *Научный журнал КубГАУ*. 2015.

№ 114 (10). URL: <http://ej.kubagro.ru/2015/10/pdf/06.pdf>. (дата звернення 19.02.2019).

7. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / А. О. Єпіфанов та інш.; за ред.: А. О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». 2009. 295 с.

8. Штаєр О.М., Колодізєв О.М. Формування універсальної системи оцінки економічної безпеки банку. *Проблеми економіки*. 2011. № 2. С. 67–75.

9. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування*. 2006. № 1. С. 7–25.

10. Fursova V.A. Accounting of the refinancing indicator in domestic methods of assessing the financial stability of bank. *Проблеми і перспективи сучасного розвитку фінансів, обліку та банківської діяльності: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф., м. Дніпро, 19 березня 2018 р.* Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. С. 156–158.

11. Болгар Т.М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 22 с.

12. ПАО «Укрсоцбанк». Фінансова звітність за міжнародними стандартами за 2013–2017 рр. URL: https://www.ukrsotsbank.com/ip_fininter/params/year.10/. (дата звернення 15.02.2019).

REFERENCES:

1. Ofitsiyniy sait Natsionalnogo banku Ukrainy. *Pokaznyky bankivskoi systemy*. [Indicators of the banking system]. Available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593. (accessed 19 february 2019).

2. Yevchenko N. H., Kryklii O. A. (2009). *Vplyv podatkovykh ryzykiv na finansovu bezpeku banku* [Influence of tax risks on financial security of the bank]. *Problemy i perspektivy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats*. Sumy: DVnZ "UABS NBU". no. 25. pp. 45–52.

3. Vasylchyshyn O.B. (2016). *Analiz naiavnykh modelei otsinky finansovoi bezpeky bankiv i bankivskoi systemy i napriamy yikh udoskonalennia* [Analysis of existing models for assessing the financial safety of banks and the banking system and directions for their improvement]. *Rehionalna ekonomika*. no. 2. pp. 156–164.

4. Fursova V.A., Didenko Yu.Yu. (2018). *Sovremennye chastnye metodiki otsenki finansovoy ustoychivosti bankovskikh uchrezhdeniy*. [Modern Private Methods for Assessing the Financial Sustainability of Banking Institutions]. *Innovatsionnaya nauka, obrazovanie, proiz-*

vodstvo i transport: ekonomika, menedzhment, geografiya i geologiya, sel'skoe khozyaystvo, arkhitektura i stroitel'stvo, meditsina i farmatsevtika: monografiya [Innovation science, education, production and transport: economics, management, geography and geology, agriculture, architecture and construction, medicine and pharmaceuticals: monograph]. Odessa: KUPRIENKO SV, 2018. pp. 23–31.

5. Fursova V.A., Rashchenko V.O. (2017). *Vliyanie refinansirovaniya na finansovuyu ustoychivost' bankovskikh uchrezhdeniy* [The Impact of Refinancing on the Financial Sustainability of Banking Institutions]. *Biznes Inform*. no.5. pp. 196–202.

6. Gayduk V.I., Vorokov A.L., Gayduk N.V. (2015). *Finansovaya bezopasnost' kommercheskikh bankov: kriterii i indykatory*. [Financial Security of Commercial Banks: Criteria and Indicators]. *Nauchnyy zhurnal KubGAU*. (electronic journal). no.114(10). Available at: <http://ej.kubagro.ru/2015/10/pdf/06.pdf>. (accessed 19 february 2019).

7. Yepifanov A.O. (ed.) (2009). *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov: monografiya* [Financial security of enterprises and banking institutions: monograph]. A.O. Yepifanov ta insh.; za red.: A.O. Yepifanova. Sumy, DVNZ "Ukrainska akademiia bankivskoi spravy Natsionalnogo banku Ukrainy". 295 p. [in Ukrainian].

8. Shtaiер O.M., Kolodiziev O.M. (2011). *Formuvannya universalnoi systemy otsinky ekonomichnoi bezpeky banku* [Formation of a universal system for assessing the bank's economic security]. *Problemy ekonomiky*. no. 2. pp. 67–75.

9. Baranovskyi O.I. (2006). *Bankivska bezpeka: problema vymiru* [Banking Security: the Problem of Measurement]. *Economy and Forecasting*. no.1. pp. 7–25.

10. Fursova V.A. (2018). *Accounting of the refinancing indicator in domestic methods of assessing the financial stability of bank*. *Proceedings of the Problemy i perspektivy suchasnoho rozvytku finansiv, obliku ta bankivskoi diialnosti: I Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia: materialy konferentsii* (Ukraine, Dnepr, March 19). Dnepr, Universytet imeni Alfreda Nobelia. pp. 156–158.

11. Bolhar T. M. (2009). *Finansova bezpeka bankiv v umovakh rynkovoї transformatsii ekonomiky Ukrainy: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.08*. [Financial security of banks in the conditions of market transformation of the economy of Ukraine] (PhD Thesis). Sumy: DVnZ "UABS nBU". 22 p.

12. Ukrsoytsbank. *Finansova zvitnist za mizhnarodnymy standartamy za 2013–2017 rr.* [Financial Reporting by International Standards for 2013–2017.]. Available at: https://www.ukrsotsbank.com/ip_fininter/params/year.10/. (accessed 15 february 2019).

Fursova Viktoriya

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Finance National Aerospace University
“Kharkiv Aviation Institute” named after M. Ye. Zhukovskiy

IMPROVING METHODS OF EVALUATION OF THE FINANCIAL SECURITY LEVEL OF BANKING INSTITUTIONS

Ensuring the financial security of banking institutions, especially in times of crisis, is a key task for the effective development of the national economy. However, the continuing growth of bankruptcies of Ukrainian banks over the past few years indicates a discrepancy in the ratings obtained by the bank with its current financial condition. Therefore, it becomes necessary to revise the existing methods of assessing the level of financial security of banking institutions.

The purpose of the study is to improve the methodology for assessing the level of financial security of banking institutions.

Methods of research – general scientific; comparative analysis; expert and grouping; system-structural analysis.

Results. The literary review has showed a lack of a unified approach to the construction of models and methods for assessing the financial security of banks. Most researchers use methods and models to evaluate the level of financial security of banks and the banking system, which are based on the use of ratios. In addition, most methods were based on the use of indicators that reflect the internal environment of the bank. The research showed that today's problem is not only to select the number of parameters for optimal analysis of financial security of the banks, but also the problem is to determine the most influential indicators on the financial security of banks.

In the article the method of determining the level of financial security by using expert assessments was improved. It was set on the following algorithm: 1) identification of an information base for the diagnosis of financial security; 2) selection of the system of performance indicators of the bank according to the functional components of security and taking into account the influence of the internal and external environment; 3) comparison of actual and threshold values of indicators and distribution of them by security zones.

The author has proved that modern realities to assess the bank's financial security require taking into account such internal indicators as the share of cash in accounts in other countries in highly liquid assets (the level of withdrawal of clients to the accounts of foreign banks), the share of deposits of individuals in total liabilities (the level of sustainability of the borrowed funds) and the level of currency risk. Among external factors, the methodology includes the following: NBU discount rate; exchange rate; inflation.

Conclusions and practical value of the article. The improved method was tested on PJSC “Ukrsotsbank”. According to the study it was found that the internal and external indicators have a different impact on the overall assessment of financial security bank. Moreover, the external environment will have negatively and positively affect the financial security of the banking institution.

In the conclusions the author highlights that it is necessary to take into account internal and external indicators in the financial diagnostics of the research object, because it will allow the analyst to get a complete picture of the financial situation of the banking institution and to determine the level of threats to its financial security in terms of internal and external environment. Due to the use of our methodical tools, the bank will have the opportunity not only to prevent the emergence of problem situations at an early stage, but to identify the reasons that will optimize policy on risk management and adapt to changes in the environment.